

LECTORI SALUTEM!

A HONISMERETI HÍRADÓ „Hová röpül a páva?” különszámában, „Köszöntjük az olvasót!” címmel már egyszer közöltük alábbi szerkesztési elgondolásunkat. Most újból szükségesnek látjuk közreadni, azal a megfontolással, hogy lapunk mostani száma olyanokhoz is eljut, akik az említett különszámot nem kapták kézbe.

Az ismételten közölt szerkesztői elgondolást alább, „Célkitűzésünkről és rovatainkról” cím alatt további részletekkel is kiegészítjük. (Szerk.)

A számtalan gyűjtőtalálkozón, honismereti konferencián, tanfolyamon hangoztatott sürgető kívánság, hogy a honismereti mozgalomnak legyen sűrűbben és rendszeresen megjelenő sajtóorgánuma, végre megvalósul. Örömmel jelentjük be, hogy mozgalmunk támogató intézményei (a Hazafias Népfront, a Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség, a Szakszervezetek Országos Tanácsa, az Országos Termelőszövetkezeti Tanács, a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat és a Népművelési Intézet) az 1971. évi jubiláris honismereti konferencia egyöntetű ajánlásának megfelelően összefogtak, s megteremtették a régenvárt tájékoztató, a HONISMERETI HÍRADÓ megindításának feltételeit.

A HONISMERETI HÍRADÓRA fontos szerep vár mozgalmunk további fejlődésének előmozdításában. Bár az országszerte lendületesen folyó honismereti tevékenység igazán megérdemli a mozgalom nevet (hiszen nagy számban vannak lelkes és tevékeny munkásai, új és új kezdeményezései, követésre érdemes módszertani újításai), mégis eredményei – mozgalmunk sajátos többközpontúságának és decentralizált-

ságának folyamányaként – csak késve jutnak el az ország egész területén szétszóró honismereti műhelyekbe. Mint egy falat kenyérré az éhezőknek, olyan szüksége van ezért mozgalmunknak egy olyan központi sajtóorgánusra, amely a mozgalom állandó fejlődésével lépést tartva, mintegy „hírügynöksége”, „tájékoztató központja”, végső soron összefogója lehet a honismereti munkának.

A HONISMERETI HÍRADÓ ezt a fontos szerepet országszerte rendelkezésre álló, de még megszervezésre váró helyi tudósító gárdája segítségével kívánja betölteni. Számítva egyrészt a honismereti munka területi felelőseinek rendszeres tudósítói tevékenységére, másrészt valamennyi honismereti műhely legjobb pennaforogatóinak aktivitására. Bízunk benne, hogy a mozgalom ügyét szívükön viselő honismereti munkások élni fognak ezzel a számtalanszor sürgetett, s most kellő erőfeszítéssel megvalósítható lehetőséggel, s így a HONISMERETI HÍRADÓ hasábjain az egész mozgalom előtt idejében ismertté lesznek az országszerte lezajló, figyelemre méltó helyi események, közkinccsé válnak a bontakozó életképes tervek közérdekű elgondolások. Ilyenformán a HONISMERETI HÍRADÓ az ország különböző vidékein készülő helyi krónikák mellett, a mozgalmunk előtt álló újabb évtized erőfeszítéseinek, sikereinek kollektív krónikája is lesz.

Lectori salutem! Köszöntjük az olvasót! – olvashattuk latinul vagy magyarul a deákos világ környvei „előbeszéd”-einek címeiként. Amikor mi is ezt írtuk jelen szerkesztőségi levelünk fölé, a *lector* (lektor) szó eredeti és mai értelmére egyaránt gondoltunk. Azt szeretnénk ugyanis, ha olvasóink, tudósítóink egyúttal lektorai, szakmai ellenőrei” is lennének a HONISMERETI HÍRADÓ írásainak, s ezzel is segítenék, hogy minél jobban betöltse hivatását.

Fontos feladata lesz a HONISMERETI HÍRADÓ-nak, hogy bibliográfiai és szemle rovatában számba vegye, ismertesse, s lehetőség szerint hozzáférhetővé tegye az országszerte örvendetesen szaporodó, de – sajnos – szélesebb körben alig ismert honismereti kiadványokat, a szűkebb-tágabb közösségek és területi egységek számára kidolgozott, sokszorosított segédleteket, figyelemre méltó sajtó-megnyilatkozásokat.¹

¹ Addig is, míg sikerül megszervezni a honismereti kiadványok intézményes összegyűjtését és számontartását (vagy felfedezni, hogy ezt valahol már csinálják), szeretnénk megkapni a szakköröktől, tanácsoktól és más intézményektől az általuk az elmúlt két évben kiadott önálló vagy időszaki honismereti kiadványokat és sok-

A napisajtóban és a vidéki folyóiratokban – jól tudjuk – szépszájú közlemény foglal kozik a honismereti munkával. „Külső munkatársaink” remélt kollektív tevékenysége révén mód nyílik majd ezek szimba vételére, – hogy úgy mondjuk – a HONISMERETI HÍRADÓ „sajtó-, rádió- és televíziós honismereti figyelő-szolgálatának” kialakítására. A nevezetesebb honismereti vonatkozású adások, ismétlődő műsorszámok értékelése, az ezzel kapcsolatos ötletek, javaslatok nyilvánosságra hozatala, úgy hisszük, segíteni fogja a rádió és a tévé illetékes szerkesztőinek munkáját is.

A HONISMERETI HÍRADÓ természetesen alapvető feladatának tekinti a mozgalmunk irányító központjaiban kialakult elgondolások; időszzerű feladatok, akciók, tervek tapasztalatok ismertetését is.

Ezzel összefüggő fontos teendő a jubiláris honismereti konferencia ajánlásainak, a mozgalom ott felvetett megoldatlan kérdéseinek állandó napirenden tartása is.

Hasonlóképpen az egyes megyékben (járásokban, városokban) működő Honismereti (Helytörténeti) Bizottságok beszámolóinak, terveinek publikálása is: segítve és ösztönözve ezzel a bizottságok oly fontos koordináló tevékenységét, elhárítani igyekezve a „keresztbeszervezés” fel-fel bukkanó veszélyét.

A hazgyománvos munkaágak (néprajzi gyűjtés, krónikairás, hely- és üzemtörténeti, munkásmozgalmi búvárkodás, földrajzi név-gyűjtés) mellett különös gondot kíván fordítani a HONISMERETI HÍRADÓ a mozgalmunk életképességét tanúsító, bontakozó új munkaágak (műemlékvédelem, természeti értékek védelme, nemzeti emlékhelyek kultusza, honismereti országjárás, irodalmi hagyományok ápolása stb.) kifejlesztésére, valamint a honismereti munkát időről időre megtermékenyítő, s számára új és új feladatokat hozó nevezetes jubileumok (pl. a közelgő *Dózsa- és Petőfi jubileum*) propagálására.

Hasonlóképpen mindig szívügyünk lesz a mozgalom utánpótlását biztosító ifjúsági munkaterület segítése is.

A HONISMERETI HÍRADÓ ezek mellett fóruma lehet a vitatott kérdések tisztázásának, a honismereti munkát elősegítő javaslatok,

szorosított segédleteket. Kérjük, hogy egy-egy „ismertetési példány”-t küldjenek be ezekből a HONISMERETI HÍRADÓ címére (1065 Bp. V., Belgrád rakpart 24. Hazafias Népfrent.) — Reméljük, hogy a Honismereti Bibliográfia régen várt megjelenése lelkesítően fog hatni ezen a téren is.

igénybejelentések nyilvánosságra hozatalának, s honismeret szempontjából kifogásolható jelenségek tollhegyre vételének is.

Jól tudjuk, hogy a HONISMERETI HÍRADÓ sajátos arculata, hangja, rovatrendszere nem alakulhat ki egy csapásra. Ahhoz is idő kell, míg utolérjük magunkat a feltorlódott események beszámolóinak közlésében. Mindezeket – ismételjük – „külső munkatársaink” segítségével kívánjuk megvalósítani. Éppen ezért kérjük és várjuk a tudósítások, javaslatok és ötletek mielőbbi útbaindítását.²

A HONISMERETI HÍRADÓ SZERKESZTŐBIZOTTSÁGA

CÉLKITŰZÉSÜNKRŐL ÉS ROVATAINKRÓL

Lapunk célja, hogy a mozgalom fejlődésével lépést tartva, széles tudósító gárda segítségére támaszkodva

- a) tájékoztasson a mozgalom eseményeiről
- b) ismertesse az országszerte szüntelenül jelentkező és a mozgalom fejlődését biztosító jó kezdeményezéseket
- c) napirenden tartsa a jubiláris honismereti konferencián kitűzött feladatokat és megoldandó kérdéseket
- d) tájékoztasson a tervezett központi elgondolásokról és megmozdulásokról
- e) számontartsa és ismertesse a szaporodó honismereti kiadványokat

– s ilyenformán szolgálja a mozgalmi eredmények jobb áttekintését, a helyes módszerek elterjesztését, a szerteágazó mozgalom egységes irányítását.

² Kívánatos, hogy a tudósítások, beszámolók beérkezése — lapzártától függetlenül — azon melegében kövesse az eseményeket. Figyelembe kell venni azonban azt is, hogy a nyomdai „átfutási idő” — sajnos — eléggé hosszú és bizonytalan, tehát számolni kell az elévülés veszélyével.

Lapunk számait általában a páros hónapokban szeretnék megjelentetni. (Természetesen ez anyagi eszközeink mértékétől is függ.) Szükség szerint azonban – alkalmazkodva mozgalmunk életritmusához, kiemelkedő eseményeihez, valamint a továbbképzés, egyéni kutatás és pályázati felkészülés nyári időszakához – két számot összevonunk.

Arra törekszünk, hogy az egyes számok – amennyire a terjedelemin engedi – változatos tartalmukkal kielégítsék mozgalmunk különböző érdeklődésű ágazatainak szükségleteit. Emellett lapunk egy-egy számának speciális arcélt is adunk, alkalmazkodva mozgalmunk időszerű feladataihoz, hangsúlyozottabban szolgálni kívánva egy-egy munkágunk fejlődését. (Ez volt a célunk speciális témájú „Hová röpi a páva?” címet viselő különszámunkkal is, amely a honismereti mozgalom egy új munkágának tekintett népdalmozgalom ügyét kívánta segíteni, s amely – hála a Kórusok Országos Tanácsával való gyümölcsöző együttműködésünknek és a Termelőszövetkezetek Országos Tanácsa megértő támogatásának – még az elmúlt évben megjelent.)

Mostani és legközelebbi kettős számunkban különös hangsúlyt kapnak az ideji sűrűsödő jubileumokhoz (*Petőfi* – szabadságharc – reformkor) kapcsolódó feladatok, továbbá mozgalmunk ifjúsági tagozatának segítése, valamint a nyári továbbképző alkalmak és a pályázati felkészülés.

Ennek megfelelően nagyobb terjedelmet szentelünk legközelebbi számunkban az Országos Diáknapokhoz kapcsolódó néprajzi és nyelvjárási gyűjtőpályázat értékelésének, konkrét bírálati közreadásának, valamint a gyűjtést segítő módszertani útmutatók közlésének.

Lapunknak a fentebb elmondottakhoz alkalmazkodó felépítését, a lap tervezett rovatait az alábbiakban közelebbről ismertetem.

Természetesen nem szerepelhet minden rovat és valamennyi téma minden egyes számban, a folyóirat végleges profilja, szerkezete „menetközben”, fokozatosan fog kialakulni.

1. A lap elejére az időszerű mozgalmi feladatokkal (pl. az esedékes jubileumokkal), az egyes munkágakkal (felsorolásukat lásd a fenti cikkben) foglalkozó, elvi-módszertani elemeket is tartalmazó *jelentősebb cikkek* kerülnek.

2. A KRÓNIKA rovatba kerülnek az országos megmozdulásokról, jelentősebb helyi eseményekről szóló részletesebb beszámolók.

3. A SZAKKÖRI ŐRJÁRAT c. rovat a legjobban működő szakkörök munkáját, ezek bevált, közérdekű kezdeményezéseit, módszereit ismerteti.

4. A MEGYEI TÜKÖR kialakítandó rovata összefoglaló tájékoztatást kíván adni az egyes megyék területén és a megyei honismereti bizottságokban folyó munkáról.

5. A KÖNYVESPOLC rovat a honismereti kiadványokról és más, a munkát segítő művekről közöl ismertetések. Kritikai szempontjaival emelni kívánja a helyi honismereti kiadványok elvi-módszertani színvonalát.

6. Kívánatos lenne a *folyóiratok és a napisajtó* jelentősebb honismereti témájú cikkeinek FIGYELŐ rovatát is megvalósítani. (Ez azonban anyagi és személyi vonatkozások miatt nem lesz könnyű. Itt a Népművelési Intézet intézményes támogatása segítene).

7. Hasonlóképpen ki kellene alakítani a *Rádió és a TV* jelentősebb honismereti vonatkozású adataival foglalkozó – alkalmszerűen jelentkező – *figyelő* rovatot is.

8. A HÍREK rovata tömör fogalmazású, konkrét adatokat tartalmazó híreket, rövid tudósításokat tartalmazna. (A tömörségre és a konkrétságra való törekvés a lap általános elve lesz egyébként is.) E rovat anyagellátását részben központilag, részben a vidéki tudósítókra támaszkodva kívánjuk megoldani.

9. Kialakítani kívánunk egy, a kutató tevékenységet segítő KÉRDÉS-FELELET rovatot is.

10. A LEVELESLÁDA rovat a laphoz intézett közérdekű leveleket és az azokra adott – részben olvasóinktól várt – válaszokat közli. Afféle módszertani szerkesztői üzenet-rovat alakulhat ki belőle, mely bizonyos esetekben a vitának is helyet adhat.

Szükség esetén – alkalmanként – önálló *vita-rovat* is lehet a lapban.

11. Tervezünk egy, alkalmilag jelentkező, SZÓVÁ TESSZÜK rovatot is, amelyben honismereti vonatkozású visszás jelenségeket lehet tollhegyre venni.

12. Előreláthatóan csaknem állandóan szükség lesz a PÁLYÁZAT rovatára, amely a felhívások közlése mellett ismerteti és értékeli az eredményeket, s segítséget nyújt a pályázati felkészülésben is.

13. A HONISMERETI OLVASÓKÖNYV rovat a munkában felhasználható, az aktuális jubileumokkal is összefüggő, nehezen hozzáférhető szemelvényeket, idézeteket, életrajzi adalékokat, történeti anekdotákat fog közölni.

14. Folytatni kívánjuk az egyes vidékek reprezentatív népdal és népköltészeti anyagából kommentált mutatványt adó, ismeretterjesztő célt is szolgáló DALOLÓ TÁJAK, DALOLÓ NÉP c. rovatot. (V. ö. „Hová röpül a páva?” különszám).

15. A „Hová röpül” számban, ismeretterjesztő céllal népdalrejtvényt adtunk fel. A megfjtések alkalmat adnak a tárgyra vonatkozó ismeretanyag közlésére. Hasonló, más honismereti témakört is érintő REJTVÉNY-ekkel a jövőben is növelni kívánjuk a lap és a szóbanforgó témák iránti érdeklődést.

16. Alkalmilag a *szomszéd népek honismereti munkájával* foglalkozó tudósításokat, híreket is szeretnénk közölni.

Hogy egy-egy számon belül mit lehet a fenti célkitűzésekből megvalósítani, arról képet ad mostani 1-2. számunk.

Morvay Péter
szerkesztő

A HONISMERETI HÍRADÓ SZÁMAIT mozgalmunk aktív munkásai, barátai, a munkát irányító, patronáló intézmények és személyek (múzeumok, könyvtárak, művelődési házak, szakfelügyelők, szakreferensek stb.) térítésmentesen kapják meg. A mozgalmunkat támogató megyei (fővárosi) intézményektől várjuk annak megszervezését, hogy lapunk valóban idejében eljusson mindazokhoz, akiknek szükségük van segítségére. Azok a honismereti szakkörök és honismereti munkások, akik lapunk mostani számát nem kapták meg, a Hazafias Népfront megyei bizottságaitól (a fővárosban budapesti bizottságától) kérjék megküldését.

NÉPDALREJTVÉNYÜNK MEGFEJTÉSE

Honismereti Híradó „Hová röpül a páva?” c. különszámának 67. lapján, *Balogh Tünde* népdalt ábrázoló, szép batik-kárpitjának felhasználásával, népdalrejtvényt közölünk. Megfejtése szép lakodalmi dalunk:

Éva, szívem, Eva!
Most érik a szilva!
Terítve alája,
Főszedjük hajnalra!

Bárcsak ez a hajnal
Sokáig tartana,
Hogy a szerelemnek
Vége ne szakadna!

(Ormánság, *Kiss Géza* gyűjtése)

Elismerjük, nem kis megfigyelő készség és némi gyümölcsfa-ismeret kellett az ábrázolt szilvafa felismeréséhez. De célunk tulajdonképpen az volt, hogy olvasóink figyelmét rejtvényünkkel ráirányítsuk népdalaink szimbolikájára. A szilva ugyanis – akárcsak más dalokban az alma – szerelmi szimbólum. (Pl.: *Három alma meg egy jél, Kérettelek, nem jöttél.* Vagy a sziszegő nyelvjárású moldvai csángó népdalban: *Kilenc almát hozott vót, Mind a kilenc pirosz vót. Mind a kilenc pirosz vót, Ő maga isz csinosz vót.* Vagy a Hány Jánosból ismert *Piros alma leesett a sárba, Ki felveszi nem esik biába stb.*). Bizonyosága ennek alább közölt népdalunk egymást magyarázó két versszaka is.

(*Domokos Pál Péter* gyűjtötte Csíksomlyón. – Erdemes lenne össze-
keresni népdalkincsünknek többi ilyen, szilva-motívumot tartalmazó
darabját is.)

Hull a szilva a fáru,
Most jövök a tanyáru.
Ej-haj, ruca, ruca,
Kukorica derce.
Egyik ága lehajlott,
A szeretöm elhagyott.
Ej-haj, ruca, ruca,
Kukorica derce.

Úgy tervezzük, hogy a népköltészeti szimbolika stilisztikai, lélektani
és művelődéstörténeti szempontból egyaránt tanulságos kérdéseinek
megvilágítására még visszatérünk a Honismereti Híradó hasábjain.
(*Lükő Gábor* ír erről bővebben, témánkat tekintve úttörő munkájának:
A magyar lélek formáinak – Bp., 1942. – 128. lapján.)

(*Szerk.*)

TARTALOM

<i>Ortutay Gyula: Beköszöntő</i>	3
<i>Töltési Imre: Ezernyolcszáznegyvennyolc, te csillag...</i>	4
<i>Trócsányi Zsolt: Wesselényi Miklós ébresztése</i>	7
<i>Morvai Péter: Zala, az alvó falu</i>	15

KRÓNIKA

<i>Kazinczy eleven emléke (Kovács Dániel)</i>	23
<i>Az V. Országos Diák Honismereti Tábor (Timaffy László)</i>	28
<i>Népdalklub a Fővárosi Művelődési Házban (Éber Pálma)</i>	36
<i>Egy csepp a tiszta forrásból (Zelnik József)</i>	39
<i>Szakreferenci konferencia Almádiban (K. M.)</i>	42
<i>A vajai honismereti továbbképzés (Láczay Magdolna)</i>	45
<i>Wesselényi emlékülés (K. M.)</i>	47
<i>Tanácskozás a szakszentmártoni múzeumházban (K. M.)</i>	48
<i>A népdalmozgalmért (a KÓTA Paraszténekkari Bizottságának kibővített ülése) (Sz.—M.)</i>	49
<i>Békés megye Petőfi Emlékbizottságának felhívása (T. I.)</i>	51
<i>Orosz László, 1903—1972 (Bodgál Ferenc)</i>	53
<i>Búcsú Bodgál Ferentől (Szerk.)</i>	55
<i>Kiváló szakkörvezetők megjutalmazása</i>	57

SZAKKÖRI ÓRJÁRAT

<i>Tudósítás Polgárról I. (Terge Lajosné)</i>	58
<i>Egy tudományos diákkör honismereti munkája (D. B.)</i>	62
<i>Népszokásaink diákszínpadon (D. T.)</i>	63
<i>Munkák és tervek Esztergomban (Dr. Kálmánfi Béla)</i>	64
<i>Honismereti munka Alsónémediben (Dr. Kékesi Béla)</i>	66
<i>Bolyai János ünnepség Ócsán (Kékesi Béla) O.</i>	67
<i>Honismereti szakkör Ócsán (Dr. Bereczky László)</i>	67

KÖNYVESPOLC

<i>Vitéz Mibály ébresztése (Csokonai-breviárium. Ismerteti Morvai Péter)</i>	69
<i>Petőfi az iskolában (Ism. N. J.)</i>	71
<i>Két könyv az én könyvespolcomról (Ismerteti Novák József)</i>	72
<i>Erdei Ferenc: Város és vidék (Ismerteti Halász Péter)</i>	77
<i>Tavaszi szél vizet áraszt (Ismerteti Rossa László)</i>	80

BIBLIOGRÁFIA

<i>Megjelent Magyarország honismereti bibliográfiája (Csomor Tibor)</i>	82
---	----

Folytassuk a Honismereti Bibliográfiát! (Szerk.)	84
A legújabb honismereti bibliográfiáról (Hársfalvi Péter)	85
Honismereti kiadványok Borsodban 1970—71-ben (Bodgál Ferenc)	36
Nagy Dezső: Pesterzsébet és Soroksár (Ismerteti Kőbegyi Mihály)	88
Romániai magyar daloskönyvek (H. P.)	89

DALOLÓ TÁJAK, DALOLÓ NÉP

A palóc-vidék két jellegzetes dallama (Borsai Ilona)	90
--	----

HONISMERETI OLVASÓKÖNYV

Egy kortárs, Petőfi arcképeiről (M. P.)	94
Wesselényi Miklósnak jobbágyai javára tett alapítványa (Részlet az alapító levélből, 1831.)	96
A parasztság élete (Részlet Wesselényi Miklós „Balítéletekrül” c. munkájából, 1831.)	97

PÁLYÁZATI! PÁLYÁZAT! PÁLYÁZAT!

A Fővárosi Népművelési Tanács helytörténeti pályázata (Sági Pál)	100
A nemzetiségi helytörténeti pályázat (Gyivicsán Anna)	103
A nemzetiségi helytörténeti pályázat credményjegyzéke	106
Szólatok szép szavak... (Bicskei Gábor)	107
Az 1973. évi, XXI. Országos Néprajzi és Nyelvjárési Gyűjtőpályázat felhívása	109
Tematika Petőfi kora és az 1848-as szabadságharc néphagyományának gyűjtéséhez (Szerk.)	111
Az 1973. évi Országos Diáknapok néprajzi és nyelvjárési gyűjtőpályázatának felhívása	112
Zúgjon dalunk... Felhívás munkásdal-gyűjtésre	113
Pályázat az üzemek államosításának jubileuma alkalmából	113

SZERKESZTŐI POSTA

Lectori salutem! (Szerk. Biz.)	115
Célkitűzéseinkről és rovatainkról (Morvay Péter)	118
Népdalrejtvényünk megfejtése (Szerk.)	123

Berki Viola rajzai:

Kossuth emlékezete	5
Petőfi emlékezete	107
A Honismereti Híradó terjesztéséről	121
Az idei nyári táborokról, tanfolyamokról és konferenciákról	44, 49, 68, 81

